Miljöjuristernas uppsatsprogram

Ska du skriva examensarbete eller uppsats under vår- eller höstterminen 2027? Vill du skriva om ett viktigt ämne och ha möjlighet att ta slutsatserna vidare för att skydda miljö och natur? Vill du bolla med en engagerad jurist under skrivandet? Sök Miljöjuristernas uppsatsprogram!

Om Miljöjuristerna och uppsatsprogrammet

Miljöjuristerna är en ideell förening bestående av nyblivna jurister och juriststudenter som använder juridiken för att skydda vår planet genom bland annat strategiska processer och gratis rådgivning till miljöföreningar. Auroramålet, där unga stämmer svenska staten för att den förvärrar klimatkrisen, är vår största process hittills. Miljöjuristerna driver ett uppsatsprogram för uppsatser om möjligheter att använda existerande lagstiftning för att driva nya slags rättsprocesser i domstol för bättre miljöskydd. Inom uppsatsprogrammet tilldelas du en mentor. Mentorn är i de flesta fall en nyexaminerad jurist som är medlem i Miljöjuristerna. Vi har också samarbete med andra NGO:s och det kan finnas möjlighet att få praktisera på någon av dem. Mentorn hjälper till att diskutera ämne, syfte och struktur löpande och under träffar med andra medlemmar diskuterar vi ämnet gemensamt.

Uppsatsens ämne

Längre ner i dokumentet finns förslag på uppsatsämnen. Har du något annat ämne som du vill skriva om är du välkommen att höra av dig om det med! Det kan handla om möjliga rättsprocesser om till exempel klimat, natur, föroreningar och greenwashing. Rättsområdet kan vara allt ifrån traditionell miljörätt till marknadsföringsrätt, förvaltningsrätt, straffrätt, aktiebolagsrätt, skadeståndsrätt, konkurrensrätt eller mänskliga rättigheter, det är egentligen oväsentligt. Det viktiga är att det **handlar om miljö** och **hur gällande rätt skulle kunna användas till skydd för den**.

Antagning till programmet

Har du lust att delta i programmet? Skriv ett mejl till miljojuristerna@proton.me **senast 17 december** för att delta under vårterminen 2027 och **senast 30 juni** för att delta under höstterminen 2027. I vissa fall finns det möjlighet att delta i programmet även vid sen anmälan.. I mejlet presenterar du

- vilket ämne du vill skriva om.
- varför du vill skriva om det ämnet och vilka tankar och idéer du har om det.
- varför du vill vara med i Miljöjuristernas uppsatsprogram.

Vi har begränsat antal platser till uppsatsprogrammet. Urvalet sker baserat på ämne, där de först listade ämnena får förtur. Egna ämnen kan kvalificera om vi bedömer dem intressanta och om vi har möjlighet att hitta en passande mentor.

För att bli antagen till programmet behöver du

- vara juriststudent eller student med möjlighet att skriva uppsats med juridisk anknytning.
- ha ett uppriktigt engagemang för miljö, natur och klimat och vilja använda juridiken för att värna miljön.
- skriva uppsats om minst 15 hp utifrån ett ämne du kan utforma själv.
- vara medlem eller stödmedlem i Miljöjuristerna (det blir du enkelt och gratis här).

Programmets utformning

Den närmare utformningen av programmet tas fram av uppsatsstudenter och mentor ihop med Miljöjuristernas styrelse. Uppsatsstudenten och mentorn kommer själva överens om hur deras samarbete sköts bäst. Om studenten och mentorn finns på olika platser, sköts möten digitalt.

Uppsatsstudenten förväntas

- löpande diskutera sitt ämne med mentorn.
- stämma av eventuella ändringar av uppsatsens ämne eller inriktning med mentorn.
- delta på träffar som Miljöjuristerna anordnar med anknytning till uppsatsens ämne eller uppsatsprogrammet.
- använda sin bästa juridiska förmåga för att utreda ämnet. Uppsatsstudenten förväntas inte komma till någon särskild slutsats gällande möjligheterna att inleda en rättsprocess i ämnet. Även om uppsatsstudenten skulle komma fram till att idén inte är gångbar eller möter betydande hinder, är det till stor hjälp.
- presentera sin uppsats och möjligheterna att inleda en rättsprocess i ämnet för Miljöjuristerna i samband med inlämning.
- skicka uppsatsen till Miljöjuristerna när den är färdig.

Mentorn förväntas

- vara tillgänglig, i rimlig omfattning, för att diskutera uppsatsens ämne, syfte och struktur under terminen.
- minst en gång under terminen läsa igenom ett utkast av uppsatsen.
- påminna studenten om att syftet med uppsatsen ska vara att utreda hur gällande rätt kan användas till skydd för miljön.
- delta på träffar som Miljöjuristerna anordnar med anknytning till uppsatsen, uppsatsens ämne eller uppsatsprogrammet.

Mentorn förväntas inte korrekturläsa texten eller liknande, om inte uppsatsstudenten och mentorn kommer överens om det.

Mentorn ersätter inte en handledare på universitetet.

Frågor?

Har du frågor om uppsatsprogrammets upplägg, skriv ett mejl till miljojuristerna@proton.me. Detsamma gäller om du vill veta mer om något av de föreslagna uppsatsämnena, om något är oklart eller om du är intresserad av något av dem men vill vinkla det på ett annat sätt.

Vi ser fram emot att höra av dig!

Förslag på uppsatsämnen

En del av ämnena rör frågor som utreds som en del av pågående projekt. Andra ämnen är självständiga. Om du läser detta dokument som PDF, observera att ytterligare ämnen kan läggas till listan, se dokument på Miljöjuristernas hemsida. Var uppmärksam på att det skulle kunna förekomma fel i beskrivningarna nedan.

Prioriterade ämnen

Att ett ämne är prioriterat innebär att vi särskilt uppmanar studenter att skriva om det och att de som skriver om prioriterade ämnen får förtur om vi har många sökande.

Biologisk mångfald och mänskliga rättigheter
I Tyskland har en miljöförening inlett en rättslig process i författningsdomstolen, där föreningen menar att Tysklands avsaknad av tillräcklig naturskyddslagstiftning kränker mänskliga rättigheter, bland annat rätten till liv och hälsa. Målet, som kallas "Naturschutzklage", kan sägas vara en fortsättning på den växande mängden rättsliga processer riktade mot stater för bristande klimatarbete runt om i världen. Hur skulle en "Naturschutzklage" kunna utformas i Sverige? Går det att använda Europakonventionen om mänskliga rättigheter och andra rättighetsdokument också för en svensk rättslig process om biologisk mångfald? Ämnet är relativt fritt och passar den som tänker stort.

Skyddar svensk tillståndsprövning våra vatten? (prioriterad VT 2027)
EU:s ramvattendirektiv reglerar vattenförvaltningen i EU och så kallade miljökvalitetsnormer för vatten. Miljökvalitetsnormer handlar bland annat om föroreningar, näringsämnen, fiskförekomst och siktdjup. Av ramvattendirektivet följer ett förbud mot försämring av vattnets ekologiska, fysikaliska och kemiska egenskaper. Vad innebär försämringsförbudet och hur tillämpas det av svenska myndigheter? Vilken betydelse ges miljökvalitetsnormerna vid tillståndsprövning av till exempel gruvor eller större industrier? Hur tillämpas bestämmelserna om möjlighet till undantag från försämringsförbudet?

Ämnet passar den som är intresserad av tillståndsprövningar och vill granska myndigheters arbete. Det kan finnas möjlighet att arbeta i ett pågående projekt.

Dispens för skogsavverkning i närheten av Natura 2000-områden
Natura 2000-områden är en del av ett EU-nätverk av skyddade naturområden och ska skydda särskilda slags naturtyper eller arter. Tillstånd krävs för åtgärder inom Natura 2000-områden och också i närheten av områdena om de kan påverka området på ett betydelsefullt sätt (artikel 6.3 art- och habitatdirektivet, införlivad i 7 kap. 28 a § miljöbalken). Ibland kan avverkning få ske inom eller i närheten av ett Natura 2000-område, om avverkningen inte bedöms påverka de utpekade naturtyperna eller arterna. Andra naturvärden i Natura 2000-området kan då skadas.

För naturvärdena i ett Natura 2000-område kan det ha stor betydelse om skog avverkas. I vilken utsträckning tillämpas 7 kap. 28 a § miljöbalken på skogsavverkningar? Vad brukar domstolar komma fram till? Är svensk förvaltningspraxis förenlig med EU-rätten? Kan Skogsstyrelsen utöva tillsyn i skog i eller i närheten av Natura 2000-områden för andra värden än de utpekade?

Svenska aktieägares möjlighet att väcka talan på grund av bristande miljöarbete
I flera länder har den internationella organisationen ClientEarth, som driver juridiska rättsprocesser för miljön, väckt talan mot bolagsstyrelser och aktiebolag för bristande miljöarbete. I flera fall har ClientEarth väckt talan i egenskap av aktieägare. En talan mot ett aktiebolag skulle till exempel ta sikte på att företaget inte uppfyllt de miljöåtaganden som aviserats i hållbarhetsredovisning eller att värdet på ett oljebolags aktie kommer att sjunka eftersom oljebolaget inte ställer om till förnyelsebar energi. Vad finns det för möjligheter till liknande processer i Sverige? Kan svenska aktiebolag hållas ansvariga för att inte leva upp till sina miljölöften?

Andra ämnen

Miljöprövningar och kumulativa effekter på naturen
En fabrik som tillverkar en produkt kan påverka miljön på flera sätt: *direkt*, t.ex. genom markpåverkan och buller, och *indirekt*, t.ex. genom att förbruka naturresurser och energi. Viss påverkan kan vara försumbar i sig, men tillsammans med andra verksamheter få stor effekt. Exempel på sådana *kumulativa* effekter är kemikalieutsläpp till vatten och luft, men också sammanlagd naturresursförbrukning. Vid anläggning av en ny fabrik krävs ofta tillstånd för miljöfarlig verksamhet. För tillstånd krävs i sin tur en godkänd miljökonsekvensbeskrivning (MKB).

I vilken utsträckning måste en miljöprövning bedöma de *indirekta kumulativa* effekterna av en fabriksetablering? Hur långt sträcker sig skyldigheten att i en MKB identifiera *indirekta kumulativa* effekter gällande råvarubehov? Kan en fabrik nekas tillstånd för att den, tillsammans med andra fabriker, kommer att förbruka ohållbart mycket råvaror från andra platser?

Ämnet ger bra kunskaper i miljöprövning och miljötillstånd. För den som vill finns möjlighet att tillämpa kunskaperna inom ett pågående projekt gällande skogsindustri.

Går det att utkräva ansvar om företag inte visar ”tillbörlig aktsamhet” till mänskliga rättigheter, miljön och klimatet?
EU:s direktiv (2024/1760) om tillbörlig aktsamhet för företag, CSDDD (Corporate Social Due Diligence Directive), syftar bland annat till att europeiska företag ska ta ansvar för produktionsvillkoren i de tredjeländer som de köper varor och produkter från. Enligt direktivet måste större företag identifiera och hantera negativa effekter för mänskliga rättigheter och miljön i sina värdekedjor, både inom och utanför Europa. De måste dessutom anta en omställningsplan för klimatpåverkan. Redan innan skyldigheterna trädde i kraft har EU dock sänkt ambitionsnivån.

På vilket sätt kan företag ställas till svars för att inte följa CSDDD? Kan miljöföreningar, antingen i ett EU-land eller i ett tredjeland, åberopa CSDDD inför domstol? Går det att hålla ett företag ansvarigt om det inte efterlever vad som står i dess CSDDD-rapportering?

Ämnet ger kunskaper som garanterat är eftertraktade på arbetsmarknaden och framför allt är viktiga för att säkerställa att företag tar sitt ansvar för mänskliga rättigheter genom hela värdekedjan. Det passar den som är intresserad av t.ex. EU-rätt, mänskliga rättigheter och företags ansvar. För den som önskar finns ett konkret fall att ta avstamp i.

Omprövning av vattenkraft
Vattenkraftsproduktion innebär stor påverkan på vattendrags ekosystem. Sverige har omfattande vattenkraftsproduktion med anläggningar som ofta är mycket gamla och drivs i enlighet med gamla tillståndsvillkor. I många fall uppfylls inte reglerna i EU:s ramvattendirektiv och miljökvalitetsnormer. Miljöbalken ändrades 2019 för att inleda en omprövning av villkoren för vattenkraftsanläggningar med villkor äldre än 40 år. En nationell plan för omprövning av vattenkraft (NAP:en) lanserades. Enligt propositionen ska ramvattendirektivets möjligheter till undantag utnyttjas fullt ut. Sedan pausades NAP:en under tre år. I juni 2025 införde regeringen nya ändringar som i ännu högre grad skyddar vattenkraften, på bekostnad av vattenmiljöerna.

Förslag på frågor att utreda: Går det att ställa Sverige till svars för den bromsade NAP:en, för det enskilda vattendraget eller i allmänhet? Går det att förekomma NAP:en och kräva striktare villkor för vattenkraften innan omprövning sker? Är lagstiftarens skrivning om att utnyttja ramvattendirektivets möjligheter till undantag förenlig med EU-rätten? Fundera till exempel på anmälan till EU-kommissionen, laglighetsprövning och begäran av tillsyn av vattenkraft enligt 26 kap. miljöbalken. Möjlighet finns till samarbete med andra miljöföreningar.

Miljöbrott i skogen
På senare år har allt fler skogsavverkningar stoppats med hänvisning till att det finns skyddade (fridlysta) arter i den aktuella skogen. Skogsstyrelsen och mark- och miljödomstolarna har för sina beslut använt samråds- och tillsynsmöjligheten i 12 kap. 6 § miljöbalken. Under hösten 2026 har dock artskyddsförordningen ändrats så att färre arter är fridlysta och miljöbalken ändrats så att en anmälan om avverkning inte automatiskt omfattas av 12 kap. 6 §-samråd. Bara i vissa fall behöver skogsägare nu samråda enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, till exempel om det rör "gammal" skog. Regeringen menar att skogsägare kommer att samråda i de fall de behövs, eftersom de annars riskerar att dömas för otillåten miljöverksamhet (29 kap. 4 § miljöbalken). Erfarenheter vad gäller artskydd visar dock att ingen hittills har dömts för artskyddsbrott (29 kap. 2 b § miljöbalken) i skogen, trots att skogsavverkning i många fall har skett i strid med artskyddet. En anledning till att ingen har dömts är att bevisen, nämligen de skyddade arterna, försvinner samtidigt med avverkningen, alltså det potentiella brottet. Exempelvis fotografier på arter från skogen före avverkning kan avfärdas med att vara någon annanstans ifrån.

Nu finns farhågor om att det även skulle vara svårt att bevisa otillåten miljöverksamhet i skogen. Frågan är därför: vilken bevisning krävs för att få någon fälld för artskyddsbrott genom

skogsavverkning respektive otillåten miljöverksamhet genom att inte anmäla skogsavverkning av bland annat gammal skog för samråd?

Ämnet passar den som är intresserad av bevisvärdering och miljöbrott eller de senaste förändringarna i skogs- och artskyddsjuridiken. För den som önskar kan det finnas konkreta användningsområden för de kunskaper som uppsatsen genererar.

Skogsavverkning under häckningstid - förenligt med fågeldirektivet?
När fåglar häckar lägger fågelföräldrarna sin tid och energi på att bygga på, värpa, ruva och hitta mat till sina ungar. Om skogen avverkas medan fåglar häckar riskerar en hel häckning att gå om intet. Enligt EU:s fågeldirektiv får inte fågelbon eller ägg avsiktligt förstöras eller skadas. I augusti 2025 kom en dom (C-784-23) från EU-domstolen som säger att förbuden omfattar kalavverkning i häckningstid, åtminstone i skogar med ca tio häckande fågelpar. Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har gjort en tolkning som säger att avverkning visst kan ske i häckningstid, så länge försiktighetsmått vidtas. Är detta förenligt med fågeldirektivet? Hur kan man angripa den svenska tolkningen?

Talerätt i miljöprocess
Kan närboende överklaga beslut om kemikalieanvändning i vilket myndigheten bara har tittat på påverkan på inre miljö? Vad är möjligheten för kommuner och kommunala nämnder att överklaga miljöbeslut? Hur långt sträcker sig lokala och centrala arbetstagarorganisationers talerätt enligt 16 kap. 12 § miljöbalken?

För Miljöjuristerna är det alltid relevant att ha uppdaterad kunskap om det senaste inom talerätten i miljöprocess. Även andra förslag på talerättsfrågor är alltså välkomna!

Prövning av svensk rovdjursförvaltning - rovdjur och förhandsavgöranden
Enligt EU:s art- och habitatdirektiv är lodjur och björn strikt skyddade arter. Varg var strikt skyddad fram till våren 2025, nu är den endast skyddad. Trots det strikta skyddet tillåter Sverige licensjakt på rovdjuren. Miljöföreningar har överklagat licensjaktsbesluten, men svenska domstolar har konsekvent nekat att begära förhandsavgörande från EU-domstolen. Hur kan detta angripas? Vad innebär Århuskonventionens krav på tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor?

Skogsbruk, vattenföroreningar och miljökvalitetsnormer
I Sverige avverkas varje vecka många skogar med höga naturvärden. Kalhyggesbruket innebär också att tungmetaller och näringsämnen rinner ut i vattendrag, vilket gör att miljökvalitetsnormer riskerar överskridas.

Skogsstyrelsen är tillsynsmyndighet för skogen och utövar tillsyn enligt både skogsvårdslagen och miljöbalken. Nyliga ändringar gällande den tidigare ofta använda 12 kap. 6 § miljöbalken kan komma att påverka den tillsyn Skogsstyrelsen utövar. Ofta används 12 kap. 6 § miljöbalken, som dock endast kan användas när en anmälan om skogsavverkning har skickats in. I 26 kap. miljöbalken finns generella regler för hur tillsynsmyndigheter kan ingripa även proaktivt, som Skogsstyrelsen dock sällan använder.

Vad är möjligheterna för Skogsstyrelsen att förbjuda vissa skogsbruksåtgärder på grund av att miljökvalitetsnormer i vatten riskerar att överskridas? Vad är Skogsstyrelsens möjligheter att göra detta *innan* avverkningsanmälan har skett? Kan en miljöorganisation få Skogsstyrelsen att utfärda förbud eller genomföra tillsyn?

Bästa möjliga teknik i skogen

Vilka slags skogsmaskiner som används i skogsbruket kan ha stor påverkan på miljön. Tunga maskiner kan ge upphov till körskador, särskilt om körning sker vissa tider på året. De djupa spåren i marken kan i sin tur påverka vattnet och orsaka erosion, övergödning och utsläpp av tungmetaller. Enligt miljöbalken ska alla som bedriver yrkesmässig verksamhet använda "bästa möjliga teknik" i syfte att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för miljön, så länge det inte kan anses orimligt (2 kap. 3, 7 §§ MB). Principen om bästa möjliga teknik förefaller dock bara ha tillämpats i begränsad utsträckning i skogen. Går det att driva mål för att få Skogsstyrelsen att ställa krav på bättre teknik i skogsbruket?